

**ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК РОБОТИ З ІНФОРМАЦІЄЮ В ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я»**

Белікова І.В.¹, Хорош М.В.¹, Костріков А.В.¹, Руденко Л.А.²

¹ Полтавський державний медичний університет

²ALUNA Publishing house, Konstancin-Jeziorna, Poland

Розглядаються питання необхідності формування в здобувачів освіти за спеціальністю «Громадське здоров'я» навичок роботи з пошуку джерел необхідної інформації задля ефективного її використання.

Ключові слова: громадське здоров'я, інформація, інформаційні потоки, фейк.

The article considers the need to develop skills among the students, who specialize in public health, in finding of sources of necessary information for its effective use.

Key words: public health, information, information flows, fake.

Об'єднуючим принципом охорони громадського здоров'я є притаманний йому «загальний» характер, а також той факт, що громадське здоров'я головним чином орієнтоване на здоров'я населення в цілому. Громадське здоров'я розуміється як ключовий аспект дещо ширше, ніж система охорони здоров'я, і здатне відігравати важливу роль у покращенні ефективності й результативності роботи системи охорони здоров'я. Громадське здоров'я (ВООЗ) має 10 оперативних функцій: епіднадгляд і оцінка стану здоров'я та благополуччя населення; моніторинг і реагування на небезпеки для здоров'я та при надзвичайних ситуаціях у галузі охорони здоров'я; захист здоров'я, включаючи забезпечення безпеки навколишнього середовища, праці, харчових продуктів та ін.; зміцнення здоров'я, включаючи вплив на соціальні детермінанти і скорочення нерівностей за показниками здоров'я; профілактика хвороб, включаючи раннє виявлення порушень здоров'я; забезпечення стратегічного керівництва на користь здоров'я і благополуччя; забезпечення сфери охорони здоров'я кваліфікованими кадрами достатньої кількості; забезпечення організаційних структур і фінансування; інформаційно-роз'яснювальна діяльність (адвокація), комунікація та соціальна мобілізація на користь здоров'я; сприяння розвитку досліджень у галузі суспільної охорони здоров'я для наукового обґрунтування політики і практики [3].

Кожне із завдань, які стоять перед системою громадського здоров'я, передбачає вміння фахівців працювати з інформацією на кожному етапі: збір, обробка, зберігання, використання.

Незважаючи на те, що ХХІ століття стало епохою інтернету і глобалізації, а суспільство називають інформаційним, маючи на увазі, що інформаційна сфера стала домінуючою, існують істотні недоліки в отриманні інформації.

Інформація, виконуючі соціальні функції, може викликати і позитивні, і негативні наслідки.

Позитивні риси:

- нині існують унікальні можливості доступу до інформації – доступний, швидкий, без істотних фінансових витрат доступ до інформації;
- можливість доступу до інформації, яка надається в різних форматах: відеоконтент (вебінари, відеолекції, навчальні фільми тощо), текстовий (підручники, наукові статті, нормативно-правова база тощо), аудіоконтент (книги, виступи фахівців та ін.), віртуальна реальність та ін.;
- можливість доступу до інтерактивної інформації (дашборди, бази даних, європейські портали інформації про здоров'я тощо).

Негативні риси:

- відсутність загальноприйнятої культури спілкування й роботи з інформацією, що дозволяє говорити про відсутність інформаційної гігієни;
- наявність великого обсягу фейкової інформації, яку споживач нездатний розпізнати;
- зміна у форматі спілкування, нівелювання авторитету (викладач-здобувач освіти, лікар-пацієнт, фахівці з громадського здоров'я-окремі групи населення).

Маємо широкий спектр чинників, що перешкоджають доступу до інформації на різних рівнях.

• Інфраструктура. Нерозвиненість інфраструктури обмежує доступ до інформаційного ресурсу України (наприклад, у сільській місцевості), що, з одного боку, фізично перешкоджає поширенню інформації, з іншого, впливає на якість інформаційних послуг або навіть їх наявність (відсутність інтернету в певній місцевості, небажання фахівців різного профілю працювати в таких умовах).

• Фінанси. Навіть в умовах відносної загальнодоступності отримання інформації може вимагати фінансових витрат, наприклад, консультації, тренінги, друковані видання. Крім того, фінансів вимагає навіть інтернет, його проведення й закупка техніки, необхідної для його використання.

• Наявність інформаційної послуги. Для отримання інформації необхідно наявність джерела, готового її надати: заклади, що відповідають за збір інформації (наприклад, Держкомстат України), журнали, блоги та інше. Не завжди відома інформація про джерела, які необхідні для отримання специфічної інформації.

• Якість інформації. Якщо інформація, що надається, невчасна, не адекватна запиту або просто помилкова, вона не відповідає своєму призначенню і не може підвищити рівень інформованості.

• Навички для аналізу інформації. Навіть за наявності всіх перерахованих вище факторів індивіду необхідно мати певні навички для сприйняття й використання інформації.

• Потреба в інформації. Для того, щоб скористатися всіма можливостями інформаційного суспільства, необхідна наявність потреби в інформації. Існування якісної інформаційної послуги не завжди передбачає, що в населення є потреба в інформації, що надається, в даному випадку мова не йде про користь інформації, а про той факт, що для розуміння необхідності інформації також потрібен певний рівень освіти.

Уміння роботи з інформацією стало головним завданням у підготовці фахівців у галузі громадського здоров'я.

Саме в завдання фахівців даного напрямку входить робота з інформацією й інформаційними потоками.

Інформаційні потоки – це шляхи передачі інформації, що забезпечують роботу системи.

Розрізняють два основні види інформаційних потоків.

1. Горизонтальні (між «рівними», наприклад, представники різних громадських об'єднань, чия робота спрямована на збереження здоров'я населення). Найчастіше вони мають неформальний характер. Горизонтальні інформаційні потоки найефективніші. Втрата інформації під час передачі таким шляхом мінімальна. Пояснюється це тим, що людям, які перебувають на одному рівні, психологічно легше зрозуміти одне одного.
2. Вертикальні (наприклад, між управлінцями різних рівнів і фахівцями, які виконують розпорядження).

Загальноприйнятими джерелами інформації в громадському здоров'ї вважають:

- книги, підручники, монографії;
- журнали;
- автореферати, дисертації, патенти й інформаційні листи;
- статистичні дані;
- довідники (класифікатори).

Застосування в охороні здоров'я інформаційних технологій покликане вирішити завдання збирання, зберігання, передачі інформації персональної та статистичної [1;4].

У період становлення системи громадського здоров'я в Україні особливої цінності набувають міжнародні джерела. Перш за все це стосується інформації, яка надається фахівцями Всесвітньої організації охорони здоров'я (сайт <https://www.who.int/ru>), CDC (Centers for Disease Control and Prevention/Центри контролю та профілактики захворювань, США, (www.cdc.gov) та ін. Також слід зауважити, що на сайті ВООЗ майбутні фахівці можуть ознайомитися зі статистикою показників здоров'я населення, поширення факторів ризику виникнення хвороб серед населення регіонів, стану навколишнього середовища тощо.

Із національних джерел особливої уваги заслуговують сайти Держкомстату України (у тому числі обласні), ДЗ «Центр медичної статистики МОЗ України» (<http://medstat.gov.ua>), ДУ «Центр громадського здоров'я МОЗ України» (<https://www.phc.org.ua>), регіональні центри контролю і профілактики хвороб.

Незалежно від джерел до інформації висувають конкретні вимоги, вона має бути достовірною, своєчасною, достатнього обсягу.

Усе частіше фахівці в сфері громадського здоров'я змушені протидіяти недостовірній (фейковій) інформації. Під фейком розуміємо хибну інформацію, тобто інформацію, що не відповідає дійсності. Фейк – це повідомлення зі зниженою (або відсутньою) цінністю для суспільства, що видає себе за цінне.

Виявлення фейків стало потребою інформаційної гігієни суспільства, потреба захисту суспільної свідомості від хибних цілей передбачає передусім перевірку інформації на фейковий зміст.

Серед багатьох градацій фейкової інформації в громадському здоров'ї заслуговують на увагу види фейків за ступенем доказовості.

Недостовірне джерело. Як джерело вказується фейкова особа, організація, медіа чи платформа.

Ненадійне джерело. Джерело, що має явно виражену зацікавленість у тій чи іншій інтерпретації інформації.

Панічний свідок. Джерелом є емоційно залучена до події особа, а її слова інтерпретуються як думка.

Другорядне джерело. Джерело повідомлення не є головною діючою особою, але на цьому не загострюють увагу.

Неперевірене джерело. Ним часто є очевидець подій. Ми схильні думати, що якщо людина сама побувала на місці події, вона розкаже правду. Але це не завжди так. Можливі багато причин спотворення інформації в даному випадку (вибірковість сприйняття події, особисті інтереси, забудькуватість тощо).

Темпи поширення фейкової інформації пов'язують, з одного боку, з небажанням чи невмінням журналістів перевіряти інформацію, яку вони повідомляють самі, а з іншого боку – з потребою привернути увагу читачів, із прагненням до сенсаційності або до досягнення конкретних політичних, економічних та інших цілей [2].

Висновки. Неправильно зібрана й оброблена інформація призводить до неправильних висновків і як наслідок – до неправильно прийнятих рішень. Використання фейкової інформації призводить до нерозуміння реальних загроз здоров'ю суспільства. Формування навичок роботи з інформацією та її джерелами – одне з вирішальних завдань підготовки фахівців у сфері громадського здоров'я.

Список використаної літератури

1. Белікова І.В. Інформаційне забезпечення моніторингу стану здоров'я населення в сучасних умовах /ІВ Белікова, АВ Костріков, НР Радченко// Актуальні проблеми сучасної медицини: Том 18, випуск 1 (61), 2018, с. 9-13.
2. Маркеры фейка в медиатекстах. Рабочие материалы. /И.А.Стернин, А.М.Шестернина. – Воронеж: ООО «РИТМ», 2020. Електронний ресурс.-Режим доступу: <https://www.vsu.ru/ru/university/structure/communicate/pdf/monographs/markers.pdf>. Дата доступу. 10.11.2021.
3. European Action Plan for Strengthening Public Health Capacities and Services: Regional Committee for Europe Sixty-second session/ World health organization regional office for europe, EUR/RC62/12 Rev.1, 39 p.
4. The main directions of reforming the service of medical statistics in Ukraine/ Mykhailo V Golubchikov, Nataliia M Orlova, Inna V Bielikova/ Wiadomosci Lekarskie (Warsaw, Poland : 1960), 01 Jan 2018, 71(1 pt 2):206-210.